

AZ ARCKÉPÁBRÁZOLÁS MECHANIZÁLÁSA

**Aranyfóliába
gravírozott
sziluett-portré**

Fényképeken, tévén és videón, számítógépes játékokon, szimulátorokon és akciófilmen iskolázott látásunk birtokában ne higgyük, hogy képességeink e képek befogadására magától értetődőek, velünk születettek és természetesek lennének. Az ember hosszú és fáradtságos utat járt be: bonyolult tanulási és fiziológiai differenciálódás eredményeként tanulta meg a képi jelek értelmezését, a jelölt és a jel közötti azonos-

ság természetes kezelését. A természeti lény felismerési és azonosítási képességétől eljutni addig, hogy az emberi szem és agy együttes munkájával képesek

legyünk egy nem valós (virtuális) valóságot

értelmezni, létező dolgokkal azonosítani –

sőt gyakran a valóság helyetti valóságnak kezelni –, nem magától értetődő lépés.

A képek szerepe az emberek életében, a látás útján befogadható élmény sokféle volt már a fényképezés fel-találását, azaz az 1839-es évet megelőző évszázadokban is.

A fotográfia vagy a film nem előzmények nélküli újdonságok, nem társtalan különlegességek a képek birodalmában. „Muszáj volt” felfedezni őket. Daguerre, Niépce vagy a Lumiere fivérek nem tehettek mást, mint engedték, hogy bennük, szemé-

lyükön, tudásukon keresztül fókuszálódjon mindazon ismeret, akarat, vágy, ami a világban addig a pillanatig összegyűlt. Ha körbejárjuk a képek birodalmát, rátalálunk a fotográfia őseire és távoli rokonaira.

Körutunkon tudósokkal, optikusokkal és vásári mutatványosokkal találkozhatunk, meggazdagodó vállalkozókkal és reménytelen sarlatánokkal, ámuló tömeggel és prüszkölő kriti-

kusokkal. A kései szemlélő számára valamennyien a kép-

csinálás folyton változó voltát, állandó átalakulását bizonyítják.

A kép és a kép modellje, azaz a jel és a jelölt azonosítása, még egyszerűbben a képi absztrakció megtanulása látszólag egyszerű feladattal indult: az embernek önmagát kellett meglátnia, felismernie. Az ősember arca a pocsoltyában, az egyptomiaké a réztükörben, csak pillanatnyi szemlélésre alkalmas, csak jelenideje van. Az általa születő vágy viszont filozófiai töltetű: váljon ketté az én az időben, s a jelenlegi birtokolhassa egykor volt önmagát, legyen összehasonlítási alapja tegnapi és mai énje között, sőt, képmásokkal igazolhassa maga és családja örökkévalóságát. Ez a birtokolt arc más – festmény vagy szobor – később is, és még nagyon sokáig, csak egy bizonyos társadalmi szint felett jut osztályrészül. Uralkodók, egyházfejedelmek, arisztokraták engedhették meg maguknak a virtuális megsokszorozódást. A grádcikok innentől szabályosan sorakoznak az emberi kultúrtörténetben: az arcvonások megismerésének és birtoklásának vágyát felváltja az önreprezentáció vágya, amikor a dinasztikus vagy

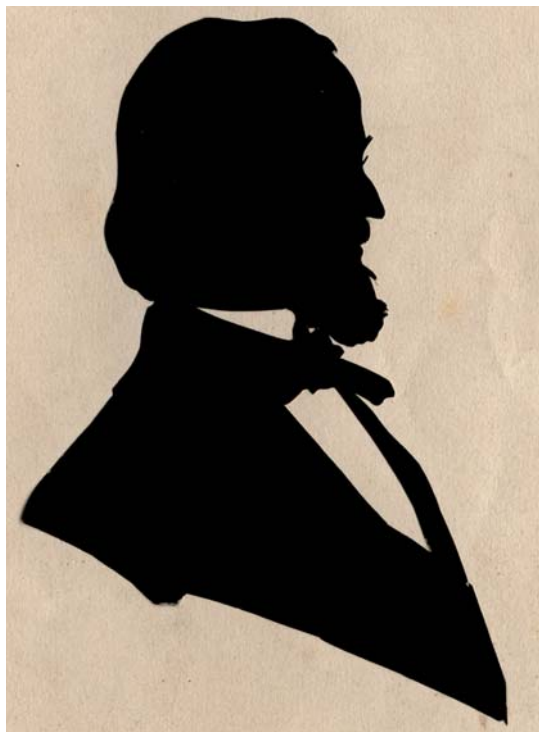
**Előző oldal:
Sziluett-rajzoló
berendezés**

arisztokrata családi galériákban az ábrázolt inkább társadalmi helyzetét akarja bemutatni és rögzíteni saját arcmásán keresztül. Az út végén pedig ott a tömegesen és gyorsan elkészíthető, ellenőrizetlenül cirkuláló fotografiai kép, melyhez immáron szinte mindenki hozzájuthat, születéstől, társadalmi előjogoktól függetlenül.

A saját arcmásukat pénzre verető római császárok, majd nyomukban a középkor uralkodói, arisztokratái, főpásztorai a kommunikáció egy sajátos formájaként használták az arcképeket. Az utazás és így a személyes kapcsolattartás nehézsége, a távolból, politikai alapon kötött házasságok korában a leendő házastárs, a politikai ellenfél vagy szövetséges arcmása éppúgy a távoli, egzotikus ismeretlenség tartományához tartozott, mint a sosem látott idegen országok. Elég a kastélyok falán sorakozó ősök arcképcsarnokára gondolnunk, hogy belássuk: a politikai elit életformájának szerves része volt a portréfestetés. A közép- és újkor legelterjedtebb ábrázolási technikája, az olajfestmény azonban mindvégig csak a leggazdagabbak privilégiuma maradt, mindenki más számára elérhetetlen álmod jelentett.

A XVIII. század – mint oly sok mindenben, ebben is – változást hozott. A társadalom szerkezeti átalakulása révén létrejövő változások nyomán az arcmások megőrkítésének igénye is egyre többeket kerített hatalmába. Nemcsak arisztokraták, egyszerű polgárok is szerették volna saját arcukat képként birtokolni. Olyanok, akik a drága, komoly előkészületeket és sok időt igénylő olajportrét nem engedhették meg maguknak. Nem csoda, ha a portrékészítés ekkoriban vált önálló iparággá. A rokokó idején megjelentek az elefántcsont, porcelánra, fémre, fára vagy papírra készített miniatűr portrék. Noha az ékszerokba helyezhető, utazásokra is elvihető, a távol lakó rokon-

A társadalom szerkezeti átalakulása révén létrejövő változások nyomán az arcmások megőrkítésének igénye is egyre többeket kerített hatalmába...

Férfi árnykép

Női árnykép